

УДК 378.091.3: 001.891]:069.1

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПРОСТОРІ МУЗЕЮ

Олексій Караманов

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Туган-Барановського, 7, Львів, Україна, 79005*

Проаналізовано різні аспекти організації проектної та науково-дослідної роботи студентів у музейному просторі. Узагальнено основні напрями міждисциплінарної проектної роботи та роль музейної інтерпретації у науково-дослідній студентській роботі. Акцентовано на важливості розкриття “емоційного потенціалу” та “меморіального простору” музейних предметів, актуалізацію минулого через сучасні соціальні дискурси, реконструкцію об’єктів історико-культурної спадщини.

Ключові слова: музейний простір, середовище навчання, проектна робота, науково-дослідна робота, студенти, музейний предмет, історико-культурна спадщина, міждисциплінарність, музейна інтерпретація.

Організація студентської проектної та науково-дослідної роботи посідає вагоме місце в системі підготовки бакалаврів і магістрів сучасних вищих навчальних закладів. Традиційні уявлення про зміст та характер такої роботи, зазвичай, обмежуються створенням індивідуальних навчальних проектів, презентацій, проведенням міні-досліджень, реферуванням наукової літератури, вивченням окремих джерел для подальшого написання курсових та магістерських робіт.

Нові можливості використання потенціалу проектної та наукової роботи зі студентами відкриває простір музею як важливий культурно-освітній та дослідницький центр, що створює відповідні умови для розвитку їхньої творчості.

Загальні питання організації проектної та науково-дослідної роботи у вищій та середній школі досліджено в наукових розвідках М. Елькіна, Г. Кравченко, Ю. Лавриш, С. Лопай, Д. Мацько, Р. Павлюка, В. Степашка, Л. Сущенко.

У контексті організації проектної та науково-дослідної музейної роботи учнівської та студентської молоді можна виокремити дослідження Т. Белофастової, Л. Браташа, О. Гана, А. Зенбінської-Вітек, Т. Кранца, І. Ласкій, Р. Маньковської, Р. Патер, І. Чувілової. У наукових розвідках

зазначених авторів здебільшого загально описано зміст і характер організації цих видів діяльності без її деталізації та тлумачення.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні та узагальненні сучасних підходів до організації й втілення проектної та науково-дослідної роботи студентів у процесі організації навчально-пізнавальної діяльності у просторі музею.

Активізація цих видів діяльності музею зумовлена посиленням уваги в умовах ринкової економіки до музейних відвідувачів та вивчення їхніх інтересів. Це потребує постійної розробки й втілення нових актуальних культурних проєктів, які б могли забезпечити реалізацію нових комунікативних форм і методів взаємодії з різновіковою музейною аудиторією.

Проектна робота музеїв неможлива без наукових розвідок, які безпосередньо та опосередковано впливають на їхню роботу загалом, зокрема, щодо усебічного вивчення музейних колекцій, організації різноманітних техніко-технологічних, природно-наукових та мистецтвознавчих профільних досліджень.

Як зазначають науковці, проєкти застосовують у процесі вивчення будь-якого курсу та дисципліни. Їхні розвивальний ефект простежується активній допитливості, пізнавальному інтересі студентів, оволодінні дослідницькими методами мислення, формуванні свідомого та творчого вибору оптимальних засобів перетворювальної діяльності, вмінні мислити системно і комплексно, самостійно виявляти потреби в інформаційному забезпеченні діяльності, опановувати нові знання та застосовувати їх як засіб перетворювальної діяльності [2, с. 64].

Коли йдеться мова про освітнє проєктування, можна висловити припущення, що цей процес пов'язаний зі створенням прототипу, прообразу майбутнього об'єкта, стану та способів його виготовлення. Зазвичай, у проєктуванні застосовують системний підхід, що зумовлює визначення структури системи, типу зв'язків, визначення відповідних атрибутів, аналіз впливів зовнішнього середовища.

Будь-який проєкт можна розглядати як результат педагогічного проєктування інновації вченими, практиками, а також як технологію (метод проєктів) у сенсі організації процесу упровадження інновації, унаслідок якої формується готовність педагога до проєктно-впроваджувальної діяльності [5, с. 106].

Відомо, що проєктна робота у просторі музею дає змогу студентам різних спеціальностей актуалізувати свої знання з позиції бачення різних прикладних аспектів їхнього застосування з погляду минулого, сьогодення та проєкції у майбутнє. Йдеться головню про широкий спектр діяльності у процесі застосування сучасних музейно-педагогічних технологій: від

звичайного переказу актуальної інформації та предметно-пошукової діяльності, коментарів до / навколо / поблизу музейних предметів – до створення інтеграційних міждисциплінарних проектів, багатофункціональних навчальних комплексів для вирішення найрізноманітніших прикладних дидактичних проблем.

Отже, проектна робота у просторі музею актуалізує їхні культуротворчі функції, здатність не лише зберігати, а й продукувати та актуалізувати культурну спадщину певного регіону, тобто включати у сучасну культуру шляхом активізації соціокультурної ролі певних об'єктів та їх інтерпретації [1, с. 151].

Для початку визначимо основні способи організації проектної роботи в музеї. З урахуванням власного досвіду апробації спецкурсів музейно-педагогічної проблематики для студентів факультету педагогічної освіти, історичного, географічного факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, можна визначити *індивідуальний, парний та груповий* способи. Зазначені способи було застосовано, зокрема, у 2015/2016 н. р. у процесі апробації інтегрованих музейно-педагогічних занять на базі низки музеїв м. Львова: Музично-Меморіального музею С. Крушельницької (“Чотири образи Соломії”), Художньо-Меморіального музею О. Новаківського (“Святоюрський маг”), Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Возницького у Львові (“Дитячі образи в мистецтві”).

Отже, *індивідуальний спосіб* передбачав виконання індивідуального проектного завдання за алгоритмом із можливістю творчого самовираження. Зазвичай, це уможливлювало проведення мікродосліджень з використанням різної музейної тематики.

Парний спосіб використовували для роботи в парах (міні-групах) над поставленими завданнями із широким застосуванням музейно-педагогічних методів та прийомів. Такий спосіб створював широкі можливості для обміну враженнями та емоціями від виконаної роботи з метою кращого засвоєння основних засад такої діяльності.

Груповий спосіб був орієнтований на виконання спільного (командного) завдання з широким залученням допоміжного дидактичного матеріалу та груповою презентацією. Цей спосіб вирізнявся особливою ефективністю, коли йшлося про реконструкцію матеріальної і нематеріальної історико-культурної спадщини.

Зазначені способи можна уважати універсальними з огляду на кількість залучених осіб до виконання проектів та орієнтацію на відповідний результат. Наступним кроком є визначення змісту проектної роботи.

На підставі зазначеного можна виокремити можливі основні напрями проектної та науково-дослідної роботи студентів у просторі музею. Отже, проектна робота охоплює:

- інтеграційні міждисциплінарні проекти;
- проекти з “поглиблення” знань за допомогою різноманітних музейних засобів;
- проекти, спрямовані на актуалізацію минулого та його вияв у сьогоденні у різних соціальних дискурсах.

Інтеграційний напрям стимулює організацію міждисциплінарних проектів для об'єднання різних навчальних тем, репрезентованих у музейному просторі. Серед його завдань можна визначити використання широкої інформаційної бази, методів і засобів різних науково-предметних галузей.

Проекти, що передбачають “поглиблення” знань, мають більш спрямовані й чіткі завдання для розкриття окремої теми, безпосередньо пов'язаної із змістом музейних колекцій та сприяють багатофункціональному “зануренню” в епоху. Зазвичай, вони уможливають формулювання проблеми, яку потрібно розв'язати за допомогою різних музейних засобів та описати сам перебіг її вирішення.

Проекти з актуалізації минулого можуть реалізуватися шляхом поєднання функціональних особливостей музейних предметів, здатних знайти свій вияв у різних соціальних площинах. Крім того, вони передбачають реальну та віртуальну реконструкцію культурно-значущих предметів, історико-архітектурних комплексів, об'єктів нематеріальної культурної спадщини. Саме, відтворення (реконструкція) автентичних старовинних предметів становить унікальний досвід залучення студентів до практичних завдань із вивчення, збереження та репрезентації історико-культурної спадщини.

Отже, можемо дійти висновку, що: найвагомішими перевагами проектної діяльності у просторі музею можна вважати продуктивність уяви, свободу власної творчості людини, значну соціальну активність та співпрацю з іншими. Саме тому для таких проектів є характерними:

- орієнтація на конкретний результат, що забезпечує їхню результативність та осмисленість;
- міждисциплінарний характер, який виявляється в інтеграції різних галузей знань, дотичних до репрезентованих музейних предметів на експозиції;
- самостійність і творчість виконання, що уможливорює створення відповідних умов для креативного пошуку шляхів розв'язання поставлених завдань;
- можливість використання проблемного методу для розкриття особистісних, суперечливих та неоднозначних інтерпретацій навчального матеріалу;

- багатоплановість, яка забезпечується як орієнтацією на досягнення результату, так і творчим характером самої проектної діяльності (наприклад, уміннями і навичками, що розвиваються у процесі виконання проекту).

Розглянемо деякі особливості *науково-дослідної* роботи в музеї. Вона посідає окреме місце і дає змогу ефективно працювати над новими тлумаченнями відомих фактів, подій, явищ, окресленням змісту та сутності різних предметів у процесі їхнього усебічного аналізу в музейному просторі. Тривалий науковий пошук, спрямований на вивчення деталей предметів, історичного, культурного та соціального контексту певної епохи, встановлення авторства музейної пам'ятки та уведення її в науковий обіг спонукає до нових несподіваних відкриттів. Очевидно, що це активно заохочує студентів до налагодження нових зв'язків, аналізу відповідних історичних контекстів та джерел.

Відтак, організація *науково-дослідної роботи* у просторі музею для студентів передусім передбачає:

- узагальнення, систематизацію, атрибуцію та класифікацію музейної інформації;
- дослідження “меморіального простору” музейних предметів;
- застосування музейної інтерпретації для добування сенсу, досконалого значення музейних предметів.

Класифікація, систематизація музейної інформації є важливими для узагальнення різних підходів щодо її змісту, характеру та визначення наукової та культурної цінності пам'яток культури. У такий спосіб цей напрям науково-дослідної роботи є актуальним для виконання студентами на основі власних досліджень різних курсових, бакалаврських та магістерських проектів, підготовки наукових робіт на основі музейної тематики.

Крім того, такий вид діяльності спонукає до усвідомлення наукової місії та концепції того чи іншого музею, збирання матеріалу з метою створення циклів нових освітніх програм, тематичних занять, курсів на основі досліджуваної проблематики, а також орієнтуватися у сфері музезознавчих досліджень.

Вивчення “меморіального простору” створює додаткові перспективи для одержання унікальної невербальної інформації про минуле та умови для вивчення способу життя, ідеалів, ментальних особливостей, норм і зразків поведінки людей у минулому, у такий спосіб визначаючи “емоційний потенціал” музейного предмета. Яскравим прикладом її застосування може бути вивчення сукупності різних груп джерел, які характеризують життя і творчість відомих культурних діячів як своєрідного освітнього простору ідей, образів, текстів.

Часто ми недооцінюємо значення інформаційного потенціалу музеїв, адже вони дають змогу через “мову повсякденності” не лише отримувати унікальну невербальну інформацію, а й відкривати широкі можливості для розуміння соціології речей, різні поведінкові та емоційні стратегії людей минулого [4, с. 398–399].

Музейна інтерпретація відкриває широкі можливості для дослідження і викладання наукових дисциплін та розвиток й популяризацію нових культурних практик. Це передбачає ретельне дослідження пам'яток відповідно до профілю музею, аналіз різних етапів історії певної місцевості, опрацювання тем та матеріалів, пов'язаних з експозиційною роботою, особливостями комплектування та зберігання музейних предметів, вивченням музейної аудиторії.

Безпосередня дослідницька діяльність передусім передбачає складання плану, ознайомлення з науковими працями, підготовку текстової частини роботи, формування додатків, підготовку наукового реферату або самостійної роботи, виступ на семінарі або конференції. Її результати обов'язково повинні мати не лише теоретичне, а й практичне значення. Йдеться наприклад, про застосування результатів наукових досліджень у музеї для створення суспільного резонансу щодо охорони пам'яток і культурної спадщини, організації конференцій, популяризації знань шляхом проведення науково-популярних заходів – імпрез, виставок, перформансів, які мають виняткове значення для розвитку науки та культури [8, с. 166].

Зазначені способи організації науково-дослідної роботи студентів сприяють їхньому самовираженню та розвивають творче мислення, здатність до ініціативності та самостійності, адже стимулюють активну пізнавальну діяльність, допитливість та креативність у баченні шляхів вирішення проблеми.

Отже, науково-дослідна робота студентів забезпечує виявлення прикладного характеру соціально значущих знань та умінь, що відповідає сучасній парадигмі особистісно орієнтованої освіти, адже такі знання дають змогу молоді успішно реалізувати себе у подальшій професійній діяльності.

Особлива роль в організації проектної та науково-дослідної роботи у просторі музею належить викладачеві відповідного курсу та працівнику музею (музейному педагогу). Викладач розробляє та планує стратегію реалізації проекту або теоретичних і прикладних досліджень у межах певної програми або навчального курсу для студентів. Музейний педагог відповідає за дотримання регламенту відвідування студентами музею та послідовність етапів їхньої безпосередньої роботи на експозиції.

Саме така співпраця визначає розвиток мотиваційної сфери людини; навчає навичкам планування; розвиває уяву, креативність, комунікативні здібності; формує усвідомлення ціннісних смислів культури через результати

власної діяльності [3, с. 197–198]. У цьому контексті навчання ефективніше відбувається у процесі виконання розумових дій, система яких становить навчальну цінність [6, с. 106]. Це не дивно, адже музеї пропонують не комерційний товар, а культурний досвід, який дає змогу населенню усвідомити свою спільність й відчути себе народом [7, с. 20].

Очевидно, що така робота зумовлює відповідні уміння викладачів, зокрема, навичок дискурсивного мислення, відповідної мотивації та інформаційну грамотність. Взаємовідносини зі студентами мають ґрунтуватися на партнерстві, адже вкрай важливо, щоби молодий дослідник відчував зацікавленість керівників у науковому пошуку, їхню підтримку та допомогу.

Проаналізовані види діяльності є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, а відтак, їхня реалізація органічно вписується у навчальний план різних факультетів, зокрема, коли йдеться про специфіку концепції індивідуальної та самостійної роботи, або розроблення та втілення окремих спеціальних курсів.

Отже, проектна та науково-дослідна робота студентів у музейному просторі має невичерпні резерви цікавих комунікаційних можливостей: від вивчення та збереження різних культурних традицій, актуалізації матеріальної і нематеріальної культурної спадщини – до розширення й урізноманітнення самих форм діяльності музею та його взаємодії з різновіковою аудиторією.

1. Ган О. Н. Проектная деятельность музея как способ актуализации историко-культурного наследия / О. Н. Ган // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – 2014. – № 3 (20). – С. 151–154.
2. Елькін М. В. Формування професійної компетентності вчителя / М. В. Елькін. – Харків, 2013.
3. Караманов О. В. Організація музейних студій в умовах взаємодії академічної і неформальної освіти / О. В. Караманов // Вісник Львівського університету. – Серія педагогічна. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 195–200.
4. Кулакова И. П. Музейные ресурсы и невербальная информация как поле для историко-культурного исследования / И. П. Кулакова // Роль музеев в информационном обеспечении исторической науки: сборник статей ; под ред. Л. И. Бородкина. – Москва, 2015. – С. 395–403.
5. Мариновська О. Я. Проектно-впроваджувальна діяльність як складова педагогічної інноватики / О. Я. Мариновська // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 2. – С. 158–173.

6. *Пастир І. В.* Педагогіка художньої творчості: монографія / І. В. Пастир. – Ізмаїл : СМІЛ, 2016.
7. *Чувиліна І. В.* Меморіальні музеї і проекти в сучасному соціокультурному просторі / І. В. Чувиліна // Молодь і соціум. Спецвипуск. – 2012. – С. 19–26.
8. *Bratasz Ł., Świątkowska B., Twardowska K.* Jak zorganizować działalność naukową w muzeum / Ł. Bratasz, B. Świątkowska, K. Twardowska // Muzealnictwo. – 2014. – № 55. – S. 164–169.

Стаття: надійшла до редколегії 25.11.2016

доопрацьована 15.03.2017

прийнята до друку 11.04.2017

MODERN APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF THE STUDENTS' PROJECT AND THE RESEARCH WORK IN THE SPACE OF THE MUSEUM

Oleksiy Karamanov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Tuhan-Baranovskoho Str. 7, Lviv, Ukraine, UA – 79005*

The author of the article analyses the different aspects of the organization of students' project and research work in the space of the museum. He summarizes the basic interdisciplinary project work assignments and the role of museum interpretation in the research work of students. He accents on the importance of opening the "emotional potential" and "memorial space" of museum objects, actualizing the past in modern social discourses, and reconstructing the objects of cultural heritage.

Key words: space of the museum, educational environment, design work, research work, students, museum objects, historical and cultural heritage, interdisciplinary, museum interpretation.